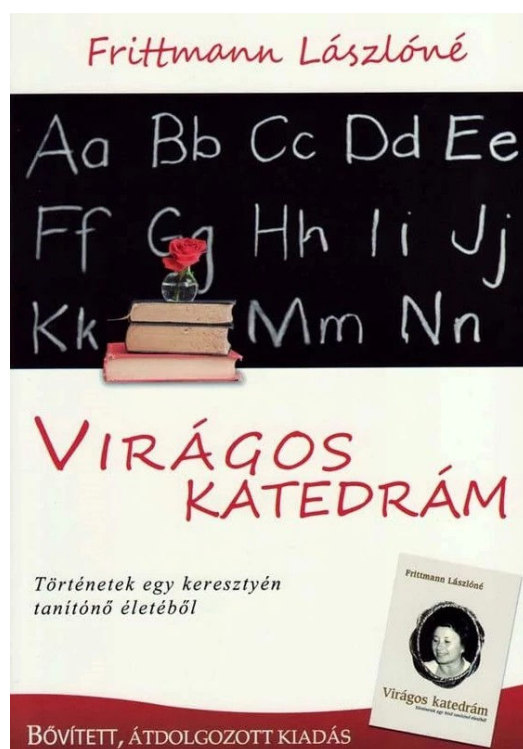


Pap Ferenc – Fehér Ágota

## A hűség üzenetei – neveléstörténeti mozaikok egy keresztyén tanítónő életéből

Mindannyiunk iskolai tanulmányainak kiemelt kísérői voltak pedagógusaink, akik szavaikkal, rezdüléseink követésével és személyiségük teljességének mintájával kísérték lépéseink alakulását. Mindazok, akik a pedagógushivatás irányában éreztek megszólítódást, gyermekekkel foglalkozva törekszenek segíteni a számára értékes útirányok bejárását, szintén magukban hordozzák azokat a mintákat, amelyeket pedagógusaiktól kaptak. Személyük a generációk közötti kapcsolódásnak kiváló példája, ha figyelünk üzenetükre, fontos tanulságokat meríthetünk mindezekből hivatásunkban is.

Különösen hálásak lehetünk azoknak a tanítóinknak, akik kisiskolássá válva akár közvetlenül is fogták kezünket az írástanulás különleges állomásaiban, a számok világában elmélyülve, akik tudásuk átadásán túl meghallgatták gondolatainkat, akikkel megoszthattuk belső élményeinket is. Különleges szerepe van azoknak a pedagógusoknak, akik értékeket erősítettek meg számunkra, főként a legfontosabb értékek gyökerezésének, a bibliai üzeneteknek közvetítésével. Frittmann Lászlóné, Magdi néni olyan keresztyén pedagógus volt, aki kötetbe is rendezte a gyermekek kíséréséhez kapcsolódó visszaemlékezéseit, elbeszéléseit, mindezek közben saját pedagógusi útjának és lélekben is kísérő gondos személyének példáját így közelebb hozta a tanítványain túl olvasók számára is.



Jelen tanulmány Frittmann Lászlóné *Virágos katedrám. Történetek egy keresztyén tanítónő életéből* című kötetének gondolatait segít a pedagógushivatás irányában elhívást érzékkel megosztani, egyben példáját megismertetni korábbi történelmi időszakok tanulságos

üzeneteiként is. Magdi néni gyermekkorra a 20. század közepének háborús, ostrommal, meneküléssel, nélkülözéssel teli időszakához kapcsolódik, majd életét a háború utáni esztendőik sivársága, 1956 reménysége és elbukása tölti meg. Mindezek meghatározzák élményeit, pedagógushivatása által kifejezett emberségét, egyúttal a kötet fejezetei bibliai igeszakaszokkal kísérték, amelyek segítségével további mélysége mutatkozik meg a szerző pedagógusi elkötelezettségének.

A kötet írásai visszaemlékezéseket kibontó elbeszélések. Ezen forrásokon keresztül az egodokumentumoknak „az emberi tapasztalat és motiváció szempontjából van vagy lehet kulcsszerepük a történetírói munkában” (Gyáni, 2019, 69). A naplók, a levelek, az önéletrajzok, visszaemlékezések (memoárok) „sajátos módon, egy ember szemszögéből ábrázolnak tényeket, és ezen forrásokból az információk egy speciális csoportja nyerhető ki. ... Kiaknázatlan történeti források” (Héjjas, 2021, 204). A személyes emlékezet értéke különleges értéket jelent és megerősítő tanulságokat hordoz a következő generációk számára.<sup>1</sup>

### **A Tanítónő személye tanítványának és egykori igazgatójának szavaival**

Frittmann Lászlóné pályája „a hűség jegyében telt és telik. A családhoz, az anyaintézményhez, a hazához a nemzethez, melynek horizontja e büszke nemzettudat sohasem kirekesztő, megrendítő történetek szólnak integrációs sikereiről. S kiemelkedik a „hűségnyilatkozatok” közül egy: ez pedig a mélyen megélt keresztyén hite. E tanításai – s a tanításokba vetett hit – adnak bátorítást saját életének gondjaiban, s olykor reménytelennek tűnő pedagógiai beavatkozásai esetében is.” Volt tanítványa, Trencsényi László szavai (Frittmann, 2011, 10) megjelenítik a Tanítónő mintájának sokrétűségét, aki a bibliaismeret tanítása közben – állami iskolában – a gyermekekkel közvetlenül megélhetővé tette az igeszakaszok üzenetét, melynek segítségével a gyermekek saját „belső házuk falát” (Frittmann, 2011, 12) is felmérhették, többek között saját mérőszinórt készítve. E belső, lelki üzenetekre hangolt figyelem pedagógusi kíséréssel válhatott teljessé, az egyéni tanulságok megfogalmazása pedig hosszú távon kapaszkodóként szolgálhatott a diákok számára. A ma hittanoktatói is meríthetnek e pedagógusi üzenetekből.

Réz Gáborné, a Tanítónő igazgatója így hozza közel a személyét: „A gyermek őszinteségével, tisztaságával, tiszteletével készült hivatására. Gyakorlásához a mércét a hitéből fakadó segíteni akarás egyértelműsége szolgáltatta. (...) A kisdíjak jószándékból, emberségből egész életre szóló el nem felejthető mintát kaptak. (...) Munkássága figyelmeztet arra, hogy az emberi őszinteség, az egymás iránt érzett felelősség mint minta a legfontosabb eleme a gyermekekkel való foglalkozásnak, ami nem helyettesíthető a leglátványosabb metodikai megoldásokkal sem” (Frittmann, 2011, 11–12). Magdi néni segítségével a diákok sokkal több és mélyebb iránymutatót kaptak útravalóként, egyúttal betegség, sérültség esetén egymásnak is hű társaivá, lélekben is megerősítőivé válhattak.

### **A Tanítónő mint ismeretek és készségek közvetítője**

Magdi néni különös gonddal kísérte az osztályaival való első találkozásokat: nagy figyelmet fordított arra is, hogy mihamarabb nevükön tudja szólítani a gyermekeket, ezért előre megtanulta a névsort. Az iskolában töltött első naphoz kapcsolódóan saját élményeire is építve nagy gondossággal szólt a gyermekekhez. Úgy érezte, hogy „az első szavamra még felnőttkorukban is emlékezni fognak, úgyhogy erre is vigyáznom kellett. Az egyik kislánynak

---

<sup>1</sup> A kutatást a Károli Gáspár Református Egyetem Pedagógiai Karának *Központban a tehetség* című pályázata támogatja.

állítólag azt mondtam, 'Ennek a kislánynak jól állna a hegedű a kezében' – és Kata hegedűművész lett. ... Az első benyomás volt a meghatározó, ezért öltöztettem szívemet, gondolataimat, szavaimat ünneplőbe. A szülőknek az kellett, hogy megnyugtassam őket: jó kezekbe kerül gyermekük, a gyermekeknek pedig, hogy képesek lesznek megtanulni a tananyagot, mert segíteni fogom őket. ... Az új első osztály megfiatalított, új módszerekre, új lehetőségekre sarkalt. Nem is volt két első osztály, amelyet azonos módon tanítottam volna, mindegyiküknek sikerült adnom valamit, ami csak az övék lett" (Frittmann, 2011, 50–51). Ez a személyre hangolt figyelem minden tevékenység kapcsán is megmutatkozott pedagógusi útján.

Látta mindenkiben a jövő szakemberét már az első tanévnyitó alkalmán is: „Ezekből a gyermekekből, akik épp akkor és ott hallgatták velem a Himnuszt, majd írók lesznek, színészek, költők, hogy a nyelv tovább éljen bennük; tudósok, felfedezők és tervezők, hogy a világ büszke legyen a magyarokra; anyák és apák, mert egyre kevesebb a család, és gyermekeket szülnek, hogy ne fogyjon a magyar. Amíg a Himnusz hangjai betöltötték a szívünket, újra meg újra büszkén vállaltam a rám váró feladatot. Meg akarom tanítani őket mindenre, amire szükségük lesz, és amire képes vagyok; meg akarom mutatni az irányt, ahová ugyan nem mehetek velük, de magukkal vihetik, amit tőlem kapnak. Végül szeretném szeretettel teletölteni kis zsákjukat, hiszen leginkább erre van szükségük. Így indult imádsággal, nemzeti fohással minden évnnyitó ünnepély" (Frittmann, 2011, 51–52).

Az írástanulás küldetésével minden gyermek találkozik. Egyesek számára csodálattal társulnak a betűk, mások nehezebben birkóznak meg formálásukkal, ám mindannyian büszkén élhetik át kanyarításaik eredményét. Ha mindeközben egy lélekben is megértő és a próbálkozásokat kísérő tanító áll mellettünk, ezek az élmények a tanuláshoz való viszonyulásunkat is jó érzéssel, mélységgel töltik meg. Egyik kisdiaákja, egy katonaapa gyermeke, agyvérzés miatt sérült jobb kezével érkezett Magdi néni osztályába. Mély együttérzéssel számol be a Tanítónő az első találkozásukról, s az ő írástanítás kapcsán mindezt hünen kifejezik szavai: „Attól a naptól fogva én is tanultam írni. Meg kellett tanulnom bal kézzel írni, tükörírással vezetni a ceruzát, betűt képezni és összekapcsolni szavakká. Minden napra kétféle módszert próbáltam elsajátítani, hogy ő is a legkisebb megerőltetés nélkül tudjon írni ... Jolika gyönyörűen írt, a tanév végén megnyerte a szépírásversenyt. Más tantárgyból és kitűnő lett. Mindenki szerette. ... Nagyszerű dolog volt Jolika tanítása és a saját írástanulásom. Soha nem felejttem el! Ő írt ballal jobbul, én meg jobbal balul. Ő azért tanulta az ábécé betűit, hogy elmondhassa vele az emberek iránti szeretetét, én meg azért, hogy megtanuljak általa szeretni" (Frittmann, 2011, 55). A megélt különleges kísérés élménye minden segítő hivatás képviselője számára magában hordozza a ráhangolódás fontosságát: ha látjuk a világot a másik szemszögéből is, megélhetjük az ő „bőrébe bújva”, azzal könnyebben adhatjuk át a számára szóló ismereteket az ő „nyelvén”, s ezzel eredményesebbé is válhat az átadás.

„Arra jöttem rá, hogy sokféle eszköz van a kezemben, amivel könnyebbé tehetem a kezdetet. A padok között járva bátorítottam őket, dicsértem, amit lehetett, megfogtam kis párnás kezüket, és belendítettem a helyes vonalvezetés irányába. ... A belső feszültség levezetésére gyakran meséltem, szinte mindegyik betűhöz kitaláltam valamit. A mázólo manók szivárványt kentek az égre, amelyből 'm', 'n' lett végül. A cipőre masnit kötöttünk, amiből kialakult a 'k'. Ha a betűket egymás nyakába írták, előkerült az aranykarikák meséje, és mindjárt begurultak az 'u', az 'i' kerek csészéjébe. Minél több aranykarika ért célba, annál szebb lett az írás. Lassan kialakult a betűk terjedelméről és a köztük lévő távolságról alkotott fogalom. Mese kellett mindenhez, a mesére figyeltek érdeklődést, néha áhítatot keltett bennük, és szinte mellékesen megtanultak írni" (Frittmann, 2011, 44).

A jó megerősítéséhez kapcsolódóan kiváló példát nyújt a gyermeki játékhoz kapcsolódó visszaemlékezése: „Nagyon jó ötletnek tartottam, hogy meg kellett tanulnunk játszani. A tanteremben megtanította a játék szabályait, menetét, aztán a szünetben lementünk a parkba, ugyanis gyönyörű ősfás kert tartozott az iskola épületéhez, ott kellett eljátszani, amit tanultunk. (...) A tanítónk egyenként beszélt velünk, mindig azt mondta, nem baj ez sem, nem baj az sem. Csak játssz, vedd bele magad, a következő jobb lesz. Sokat biztatott, felszabadított bennünket azoktól a gátlásoktól, amelyek a körülmények hatására szorítottak görcsbe. (...) Ő dicsérettel nevelt. (...) Mennyi lehetőségem volt pályám során alkalmazni e kiváló módszereket. (...) Megpróbáltam követni a módszereit, és amit sikerült megvalósítanom, az örömömről és tanítványaim hasznára vált” (Frittmann, 2011, 27).

Magdi néni a Zsoltárok könyvéből (Zsolt 78:2–4) a következő gondolattal nyújtja át tanítói visszaemlékezéseit: „... ősrégi titkokat akarok hirdetni. Amiket hallottunk és tudunk, mert ősünk elbeszélte nekünk”. Ahogyan saját példáján keresztül is megmutatja, ő maga milyen értékeket kapott a saját tanítótól, megbecsüli gondolataikat, mintájukat, úgy szolgálnak számunkra az ő írásai is mintaként a pedagógushivatáshoz kapcsolódóan.

A gyermekekkel kialakított kapcsolatát szeretet töltötte meg, „a szoros lelki kapcsolathoz pedig először nekem kellett megnyílni, ezután a gyermekek is nyitottá váltak. Az egymáshoz való közeledés egyik eszköze a gyermekkori történeteim elbeszélése volt, a gyermekek nagyon szerették ezeket a történeteket” (Frittmann, 2011, 44).

### **A Tanítónő mint bibliai üzenetek közvetítője**

„Abban az időben hallgattak az emberek a hitéletükről, magánügyként kezelték, és ebben félelem lapult. Az egyik gyermek, Mirkó családja azonban nem vett tudomást erről, ... bátran vállalták hitüket, életmódjukat, nézetüket. Azt hiszem, ez volt az, ami miatt megszerettük egymást. ... Karácsony ünnepét is tudatosan elferdítette a világ, hogy Jézus születéséről szó se eshessék. Fenyőfaünnepnek hívták, és a Téliapó hozta az ajándékokat. Tanítványaim mégis a legsötétebb időkben is tudták, mikor mit ünneplünk. Tiszta fogalmak, tiszta érzések működtek bennük, a szülők is elfogadták, hogy gyermekük ilyen osztályba jár” (Frittmann, 2011, 70).

Mirkó családja közvetlen testvéri szeretettel az otthonába is meghívta a Tanárnőt advent idején. Közös imádság mellett megépítették a jászolt és kis szalmaszálakból kévét kötöttek. „A jó cselekedetek, szolgálatok, egyéni imádságok szalmaszállá válnak” (Frittmann, 2011, 71), s ez a szokás a gyermekek tanulási eredményességében is meghatározóvá vált: saját tévesztéseik, hibáik tovább javításával gyűjthetővé váltak további szalmaszálak is a jászol mellé.

A Tanítónő hitbéli elkötelezettségében meghatározó szereppel bírt saját gyermekkorában a háborús megpróbáltatásokkal. „Hosszú sötét időszak után újra kivilágosodott az életünk. Igaz, nem volt villany, se gyertya, de új fényben ragyogott minden. A kitört templomablakok színes cserepein át reményteljesnek, szépnek láttunk mindent. Az élet fénye ragyogott a sötétség felett. Ebben a fényben öröm volt, jóság és szeretet. ... Isten adott minden jót, családomnak, nekem. Vajon hálás vagyok ezért minden nap? És egyáltalán értem-e, hogy Fénnyé, Otthonná, Életté lett nekem és értem az Isten Fia? Csak azért, mert szeretett” (Frittmann, 2011, 22).

A hála megélése az angyalokhoz kapcsolódó gyermekkori élményekben is megmutatkozik. „Az angyalokról sok kis préselt kép támasztotta alá a róluk való feltevést. Abban az időben a jó

gyermek, a jól forgoló vasárnapi iskolás ilyen jutalmat kapott ... védelmező égi jelenség. Szerettem az angyalokat, hittem, hogy segítenek. Isten üzenetét, szeretetét, jóságát csak hozzánk hasonló lények közvetíthetik, mert őket fogadjuk el, az ő nyelvüket értjük meg, ők ismerik szokásainkat, hagyományainkat” (Frittmann, 2011, 122). Ahogy Magdi néni a gyermekek nyelvének és rezdüléseinek megértőjévé válhatott, ugyancsak magában hordozza az angyalok szerepét, s ahogy számára nyújtottak égi segítő kezet, úgy közvetítheti saját maga is mindezt a tanítványainak kísérése során.

A Tanítónő nagy becsben tartotta könyveit is, mesekönyveit éppen úgy, mint Bibliáját. Saját gyermekkori háborús nélkülözésében leginkább az iskolában volt lehetőség a könyvekkel közvetlen találkozásra. „Az iskolában szokás is volt, hogy egy-egy mesemondó álljon a gyermekek elé. (...) Tanító néni koromban én is mesével fegyelmeztem az osztályomat. (...) Jó, hogy szeretek mesélni, de még jobb, hogy olvashatom a Bibliát, az örökkévalóság igaz könyvét” (Frittmann, 2011, 84–85).

A bibliaismeret tantárgy tanítójaként is hálás szívvel osztja meg élményeit. Nagy gondossággal, alapos megtervezéssel, egyúttal megélve a Szentlélek vezetését és iránymutatását osztotta meg diákjaival a bibliai értékeket. „Rájöttem, hogy másként kell tanítanom a bibliai történeteket az osztályomban, mint például a vasárnapi iskolában, mert másféle gyermekekkel állok szemben. Azok a fogalmak, amelyek félig-meddig ismertek lehettek a templomi csoportban, teljesen ismeretlenek az iskolában. A Biblia történeteit nem elolvasni való új fejezetként kezeltük, hanem a lelkünk, a belső emberünk egy-egy új tulajdonságát ismertük meg általuk. Csakhogy a belső emberünkről sem hallottak eddig. Minden új volt, de minden áldott és gyönyörű” (Frittmann, 2011, 88). A Tanítónő érzékenysége a gyermekek lelki irányában fontos értékül szolgált tehát a Biblia történeteinek átadása során, egyúttal saját belső vonatkoztatások megélésében is. Napjaink hittanoktatói számára ugyancsak fontos iránymutatásokat jelentenek azok a pedagógusi készségek, jó gyakorlatok, amelyek Magdi néni eszköztárában megmutatkoznak: élővé formálta a bibliai történetekben megjelenő eszközöket, s ahogy pl. mérőzsinórt készített a gyermekekkel, úgy a saját belső világuk irányában is terelte tekintetüket. „Milyen egyszerűen látták meg az egyenes, a becsületes, a felelősségteljes élet szépségét. Utána szinte tobzódtak az örömtől. Megbánták a rosszat, megfogadták a jót (...) tudatosult bennük a tanulás” (Frittmann, 2011, 89).

A bibliai történetek közel kerültek a Tanítónő segítségével a gyermekekhez, s a hozzájuk kapcsolódó történelmi eseményekhez és a Gondviselő szeretetével kísért tanulságokhoz is közelebb érkezhettek. „A legtöbb ószövetségi leckét nagyon szerették a gyermekek, (...) sok fejlődést okozott viszont az Újszövetség tanítása. Hittel, szeretettel tanultak az Úr Jézus életéről. A példázatokban érdekes, magyarázatra szoruló képek, kifejezések voltak. Egy szótárat írtam magamnak, mi mindent kell majd megmagyaráznom. A gyermekek számára bonyolultabb gondolatokat is értelmezni kellett. Voltak bennük 'logikátlan' lépések, amelyeket más szemüveggel kellett nézniük. (...) a tékozló fiú esetében például a jó fiúnak adtak volna igazat. Ezzel tulajdonképpen rátapintottak Isten szeretetének lényegére” (Frittmann, 2011, 93).

A történetek tanulságainak megértéséhez a Tanítónő saját példájával nyújtotta át leginkább és legteljesebben az üzeneteket. A mustármag példázata kapcsán például így ír: „A gyermekek előtt állva hordoztam a magyarázatot. Ahogy érkeztem, ahogy távoztam, ahogy türelmes vagy türelmetlen, vidám vagy csüggedt voltam, úgy ábrázolódom ki bennem az a növényke, aminek fel kellett nőnie, ha el volt ültetve bennem” (Frittmann, 2011, 93).

Az egyes élethelyzetek és azokban a Tanítónő helytállása, megnyilvánulásai mind összecsengtek a bibliai példázatokkal, „a mustármag példájában az apró dolgok életre keltek. Megelevenedett a kézfogás, a simogatás, az ölelés, az egyetlen jó szó, a vigasztalás és a csend. Jelentéssel bírt mindegyik. Élet volt bennük, mint a mustármagban a tenyerünk közepén. Kerestünk olyan ’magokat’, melyekből amikor kikeltek, hatalmas dolgok születhettek” (Frittmann, 2011, 94–95). Minden gyermek megválaszthatta, ő milyen magot ültetne mustármagként a szívébe, s a Tanítónő is megosztotta saját magját.

A gyermekek teljesebben élhették át a hozzájuk szóló üzeneteket, gondolhatták mindazok értékeit, s általa életükben fontos iránymutató tanulságokra ismerhettek rá, melyeket tanév végén külön levélben is megírtak tanítójuknak. Az ő lelki útjukkal párhuzamosan pedig Magdi néni „magja” is szárba szökkenhetett: „Hirtelen láttam, hogy egy magocska kibújik a földből, szárba szökken és kizöldül. A ’hit’ magocska fája állt előttem, egy áldott termés, egy mustármagnyi igyekezet gyümölcse” (Frittmann, 2011, 96).

Magdi néni visszaemlékezései mindannyiunk számára értéket hordoznak, tapasztalásai a ma pedagógusainak kezét is fogják: törekedjenek követni és megérteni a gyermekek rezdüléseit, hallgassák meg élményeit, akár saját élményeiket is osszák meg velük. Tegyük szemléletessé és személyhez szólóvá az átadandó ismereteket, kísérjék a gyermeki jelentésadást, legyenek társai gondolatáramlásukban és érzéseik útján. Ha mindeközben a bibliai értékekre is építenek, további mélységeket ismerhetnek meg és szárnyalásokat is segíthetnek.

„A Biblia élt közöttünk, a Szentlélek ereje munkálkodott a gyermekekben. Másként viselkedtek, más volt a beszédstílus. Irigyelt osztály lettünk, és a felsős tanárok versenyeztek, ki lehessen az osztályfőnökük. Boldog voltam! ... Így dolgozik Isten, ha valamit ő tart a kezében” (Frittmann, 2011, 92).

## Felhasznált irodalom

Frittmann Lászlóné (2011): *Virágos katedrám. Történetek egy keresztyén tanítónő életéből.* Budapest, ISBN: 978-963-08-2822-2.

Gyáni Gábor (2019): *Mesélő naplók és levelek. Az ego-dokumentumok történetírói haszna.* In: Bárka, 27. évf., 2. sz., 69–74., ISSN: 1217-3053., url: [http://barkaonline.hu/archivum/barka\\_201902.pdf](http://barkaonline.hu/archivum/barka_201902.pdf) (Letöltés ideje: 2025. február 4.)

Héjjas Flóra (2021): *A naplók helye a történettudományban.* In: Polymatheia, 18. évf., 3–4. sz., 203–219., ISSN: 2732-252., url: DOI 10.51455/Polymatheia.2021.3-4.10 (Letöltés ideje: 2025. február 4.)